

Elżbieta Zakrzewska-Manterys

Uniwersytet Warszawski

Jakub Niedbalski

Uniwersytet Łódzki

Wprowadzenie

W Polsce przez wiele lat jedną z najbardziej wycofanych – z różnych wymiarów życiowej egzystencji – grup społecznych stanowiły osoby niepełnosprawne. Natrafiały one na utrudnienia, przeszkody i bariery o charakterze architektonicznym, kulturowym czy integracyjnym (Kryńska 2013). Wprawdzie obraz ten ulega stopniowej zmianie, jednak nadal wiele z tych osób może osobiście przekonać się o różnych formach społecznego wykluczenia, borykając się zarówno z barierami fizycznymi, jak i społeczną ignorancją. Często też spotykają się z niezrozumieniem ze strony innych członków społeczeństwa, a przy tym są mało widoczne „na ulicy”, przez co w naszym społeczeństwie wizerunek osoby niepełnosprawnej jest raczej budowany na stereotypowych podstawach i braku wiedzy o niepełnosprawności oraz osób nią dotkniętych (Balcerzak-Paradowska 2002).

Jednocześnie zarysowujące się przemiany stereotypu osób niepełnosprawnych i postępująca normalizacja ich wizerunku – jak pisze Antonina Ostrowska (2015: 230) – wskazują na istniejący w nich potencjał równy innym ludziom, co skłania do zastanowienia się, jak dalece do zmian takiego postrzegania przyczyniają się obserwowane sukcesy tychże osób (zob. Firkowska-Mankiewicz 1999). Jakkolwiek osoby niepełnosprawne są coraz bardziej obecne w różnych obszarach życia społecznego, w których z powodzeniem

realizują swoje plany, pasje i zamiłowania, to jednak rzadko przypisuje się im miano ludzi sukcesu, dostrzegając w ich działaniach życiowe osiągnięcia.

Dlatego celem naszej publikacji jest odczarowanie wizerunku osób niepełnosprawnych jako ludzi wycofanych, nie tylko wyłączonych z głównego nurtu życia społecznego, ale także pozbawionych życiowych planów, aspiracji i dążeń. Jest to książka, która ma pokazać osoby niepełnosprawne w nieco innym świetle – jako ludzi pełnych pasji, realizujących z powodzeniem swoje zainteresowania, aktywnie działających w przestrzeni mass mediów i kreujących rzeczywistość społeczną zgodnie ze swoimi potrzebami. Osoby niepełnosprawne, wychodząc naprzeciw własnym marzeniom, umiejętnie realizując swoje plany, swoim przykładem przełamują utarte, stereotypowy wizerunek ludzi „z problemami”.

Proces ten dotyczy różnych wymiarów egzystencji osób niepełnosprawnych i odbywa się poprzez podejmowanie szeregu działań umożliwiających włączanie tej kategorii osób w szerszy nurt życia społecznego. Dlatego odchodzi się od nie tak dawno dominującej perspektywy życia biernego, pozbawionego możliwości rozwoju osobistego i realizowania w jak najmniej skrupowany sposób własnych życiowych planów, w kierunku rozmaitych form aktywności osób niepełnosprawnych (Barnes, Mercer 2008: 27). W związku z tym proponowana Czytelnikom książka ma ukazywać różnorodność obszarów aktywności osób niepełnosprawnych oraz płaszczyzn ich działania, których efektem ma być społeczna integracja. Publikacja została tak opracowana, aby przedstawić te zagadnienia w sposób jak najbardziej holistyczny, a zarazem spójny i pogłębiony. Z tego względu obejmuje ona zróżnicowane obszary tematyczne, traktujące problematykę aktywności osób niepełnosprawnych w sposób wielowątkowy. Poszczególne rozdziały opracowane zostały natomiast w taki sposób, aby Czytelnik miał wgląd w sytuację badanych osób, która przedstawiona jest z ich własnej perspektywy, przez co analiza zyskuje charakter pogłębiony.

Ponadto podejmowane wątki ukazane zostały w szerszym kontekście uwarunkowań makrospołecznych, co ma umożliwić spojrzenie na podejmowaną problematykę w sposób bardziej całościowy.

Przy opracowywaniu książki istotne było dla nas, aby zostały w niej wyraźnie zaakcentowane zagadnienia dotyczące dobrych praktyk, a także rekomendacji związanych z aktywizacją osób niepełnosprawnych we wszystkich prezentowanych obszarach tematycznych. W związku z tym w proponowanej publikacji, będącej kontynuacją zagadnień zwartych w książce zatytułowanej *Samodzielni, zaradni, niezależni – ludzie niepełnosprawni w systemie pracy, edukacji i polityki*, chcieliśmy wskazać na wieloaspektowość i różnicowanie sfer aktywności osób niepełnosprawnych, a także pokazać, że takie rodzaje aktywności osób niepełnosprawnych, które dotyczą rozwoju szeroko rozumianych pasji, odnoszących się do działalności artystycznej, uprawiania sportu czy medialnej animacji, zawierają w sobie potencjał, możliwy do wykorzystania w zakresie przeciwdziałania ich wykluczeniu i społecznej marginalizacji.

Zawartość książki, uwzględniająca powyższe aspekty aktywizacji osób niepełnosprawnych, podzielona została na następujące obszary tematyczne, przygotowane przez poszczególnych autorów, będących specjalistami z danego zakresu. W związku z tym, kolejne zagadnienia, które znalazły się w publikacji to:

- *Niepełnosprawny jako człowiek aktywny fizycznie – sportowiec*, napisany przez Jakuba Niedbalskiego;
- *Artysta z niepełnosprawnością – perspektywa możliwości*, opracowania podjął się Leszek Ploch, jeden z najlepszych znawców tematyki w Polsce, wieloletni prezes Fundacji Krzewienia Kultury Artystycznej Osób Niepełnosprawnych;
- *Niepełnosprawni jako użytkownicy, obiorcy i kreatorzy mediów*, przygotowany przez wprawnego obserwatora życia osób niepełnosprawnych i znawcę problematyki Tomasza Sahaja;

- *Niepełnosprawny jako aktywny użytkownik sieci*, autorstwa Doroty Żuchowskiej-Skiby oraz Marii Stojków, badaczek zajmujących się zagadnieniem nowych mediów i rzeczywistości wirtualnej;
- *Niepełnosprawny (intelektualnie) jako osoba doświadczająca emocji*, opracowany przez Martę Zarębę, wieloletniego praktyka, uczestniczącego w realizacji badań prowadzonych w ramach Wielkopolskiego Regionalnego Obserwatorium Terytorialnego w Poznaniu, oraz Przemysław Nosala, badacza, którego jednym z obszarów zainteresowań jest niepełnosprawność;
- *Pasja (nie)utajona – niepełnosprawny jako „ciekawcy człowiek” – podróżnik, pasjonat*, to tekst zamykający publikację, który stanowi osobistą refleksję nad sytuacją człowieka niepełnosprawnego, opracowany przez badaczkę, aktywistkę i poetkę, Laurę Jurgę.

Proponowana książka, podobnie jak jej poprzedniczka, skierowana jest zarówno do przedstawicieli środowisk akademickich, przede wszystkim socjologów i pedagogów zainteresowanych problematyką niepełnosprawności, jak również praktyków zaangażowanych w udzielanie pomocy i wsparcie tej grupy klientów pomocy społecznej oraz wszystkich tych, którzy w życiu codziennym stykają się z ludźmi niepełnosprawnymi, a w szczególności do bliskich, członków rodziny czy znajomych tych osób.

* * *

Na zakończenie chcielibyśmy podziękować poszczególnym Autorom za to, że zechcieli wziąć udział w naszym przedsięwzięciu, a także Pani Profesor Antoninie Ostrowskiej za cenne uwagi oraz wskazówki dotyczące recenzowanych tekstów oraz wszystkim tym, którzy przyczynili się do tego, że publikacja ujrzała światło dzienne i przyjęła ostatecznie obecny kształt. Jeszcze raz serdecznie dziękujemy, a naszym Czytelnikom życzymy miłej lektury!

BIBLIOGRAFIA

- Balcerzak-Paradowska Bożena (red.) (2002), *Sytuacja osób niepełnosprawnych w Polsce*, Raport Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa.
- Barnes Colin, Mercer Geof (2008), *Niepełnosprawność*, tłum. Piotr Morawski, Wydawnictwo Sic!, Warszawa.
- Firkowska-Mankiewicz Anna (1999), *Zdolnym być... Kariery i sukces życiowy warszawskich trzydziestolatków*, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa.
- Kryńska Elżbieta (red.) (2013), *Analiza sytuacji osób niepełnosprawnych w Polsce i Unii Europejskiej, Raport przygotowany w ramach projektu: Zatrudnienie osób niepełnosprawnych – perspektywy wzrostu*, Wydawnictwo IPiSS, Warszawa.
- Ostrowska Antonina (2015), *Niepełnosprawni w społeczeństwie 1993–2013*, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa.